

De kabinetscrisis

<https://hdl.handle.net/1874/234781>

Br. 1890. II, 21.

ALOM VERKRIJGBAAR.

mm 11240

Br. 1890
n. 11

DE KABINETSCRISIS

DOOR

Een Staatsman in Ruste.

's-Gravenhage, FRANÇOIS & Co.
1890.

DE KABINETSCRISIS

DOOR

Een Staatsman in Ruste.

's-Gravenhage, FRANÇOIS & Co.

1890.

I.

Wij leven snel. In vroeger tijd geschiedde hetzelfde als in onze dagen, maar de wijze waarop de gebeurtenissen elkander verdrongen vormt met die, welke thans den leiddraad der geschiedenis uitmaakt, een hemelsbreed verschil. Wij hebben Kabinetten gekend, welke een zieltogend bestaan voerden, Ministers aan het werk gezien, wier val maanden — zelfs jarenlang als een voldongen feit werd beschouwd en die niettemin met een stoïcynsche kalmte, als maakten zij deel uit van de een of andere wassenbeeldengroep, aan den opstekenden storm wisten te ontkomen.

In onze dagen, welke zich bovenal door een zenuwachtige gejaagdheid kenmerken, vindt dergelijk ontwijken van den strijd een minder gunstig onthaal. Het op de lange baan schuiven geraakt al meer en meer uit de mode. Omtrent gewichtige quaestiën van den dag wordt thans in minder uren een beslissing genomen dan voor welke men voorheen maanden en jaren behoefde.

Het ligt in den aard der zaak, dat men alzoo van het eene in het andere uiterste vervallen is. De gulden — wel eens verward met den vergulden — middenweg werd voorbijgezien om, voor een gevaarlijken omweg, aan een niet minder aan bedenkingen onderhevig bijpad de voorkeur te verleen. Maar al te vaak werd uit

het oog verloren dat te groote haast niet minder bezwaren oplevert dan het lange uitstel.

Zoo gaf de laatste Januari-dag van dit jaar een van die Eerste Kamer-zittingen te aanschouwen, welke er maar al te zeer toe bijdragen om de afschaffing van onzen Senaat als een dringenden eisch des tijds te bepleiten. Inderdaad dit product van het politiek „beleid” der Provinciale Staten toont maar al te duidelijk aan uit welk gehalte het laatstgenoemde lichaam zelf is samengesteld. Aan de vruchten zult gij den boom kennen.

Het tegenwoordige Kabinet aanvaardde zijn taak onder een ongelukkig gesternte. Van een zuiver constitutioneel standpunt zelfs was, tegen zijn optreden, een gewichtig bezwaar in het midden te brengen. En dit lag juist in de partijverdeeling, uit welke de *Eerste* Kamer bestond. De meerderheid toch was overwegend liberaal. En na het aftreden van den eerbiedwaardigen ELOUT VAN SOETERWOUDE, was er zelfs in dat lichaam geen anti-revolutionair van naam op wiens schouderen de profetenmantel van een GROEN of zelfs van een MACKAY den oudere kon gezegd worden te zijn gevallen.

De kans om bij een of ander conflict zegevierend uit den parlementairen strijd te voorschijn te treden stond voor den anti-revolutionairen staatsman KEUCHENIUS bijzonder slecht. En op hem vooral hadden de liberalisten het gemunt. In hem, die altijd het beginsel van het Christelijk bewustzijn beleed, in hem, die aan GROENS staatsleer onwankelbaar was gehecht, in hem, die steeds zijn roeping nakwam door te getuigen voor zijn Heer en Heiland, wilden de liberalisten den „Christen Staatsman” treffen.

Men heeft het vrij algemeen in ons afgekeurd dat wij

in onze vorige brochure *) in te heftige bewoordingen tegen 's Heeren KEUCHENIUS' tegenstanders te velde trokken. Wij erkennen gaarne dat dergelijk verwijt welverdiend was en hopen ons dan ook niet wederom schuldig te maken aan termen, die anderen onaangenaam in de ooren klinken. Eloch, wie, die met ons den naderenden storm voorzag zou niet al het mogelijke in het werk hebben gesteld om het gevreesde onheil te voorkomen? Zoodra wij dus alle hulptroepen in het veld zagen opkomen om zich tegen den uitnemenden KEUCHENIUS te verzetten, hebben wij het ons ten plicht geacht om nog bijtijds tegen dien boozen toeg een krachtig woord van verzet te doen hooren.

Dat wij bij ons vurig verlangen om ons volk voor de nationale ramp te behoeden, hier en daar ons loffelijk doel voorbijstreefden, doet ons van harte leed. Maar men bedenke tevens dat het aangener is te prijzen dan te laken en dat het algemeene belang door loftuitingen eerder wordt geschaad dan bevorderd. Trouwens aan vleiers van allerlei soort ontbreekt het onzen bewindslieden niet. „Admiration mutuelle” is, bij de verschillende regeeringspersonen, dermate schering en inslag geworden dat de nakomeling van verbazing de handen in elkander zal slaan, wanneer hij overweegt hoe sommige nietige stervelingen tot in de wolken werden verheven.

Na dit „peccavi” keeren wij tot de verhouding van de Eerste Kamer tot het tegenwoordige Kabinet terug. Zoo als wij reeds deden opmerken was de groote meerderheid liberaal. Ter gelegenheid van de verkiezingen voor de

*) De Minister van Koloniën en zijn tegenstanders. Uitgevers: FRANÇOIS en Co. te 's-Gravenhage.

Provinciale Staten, in den jare 1889, heeft wel de talentvolle leider onzer partij al het mogelijke in het werk gesteld om die Staten naar zijn geest te wijzigen, maar hij werd door de anti-revolutionaire pers niet genoegzaam ondersteund. Daarbij, men vergete het niet, moesten vaak „onbekende” namen dienst doen om onze mannen naar de stembus te doen opgaan. En wat alles afdeed, de verkiezingen voor de nieuwe Provinciale Staten hadden plaats krachtens de „oude” kies-tabel. Dat een dergelijk onrecht zich zelf zou wreken scheen onze Premier niet in te zien. Althans het ontbrak hem aan de noodige veerkracht om zich tegen het drijven der liberalisten, die tot elken prijs alles bij het oude wilden laten, met hand en tand te verzetten. Helaas! dat de waardige KEUCHENIUS als eerste offer van dergelijk politiek loven en bieden moest vallen.

Onder deze omstandigheden had het Kabinet de Eerste Kamer te ontzien. En hoewel die Kamer doorgaans niet meer gewicht in de schaal legt dan waarop het overbekend gehalte harer leden aanspraak maakt en haar goed recht van bestaan daarenboven door de meest gezaghebbende schrijvers op staatsrechtelijk gebied wordt bestreden, werd door haar niettemin op evenvermelden datum een „waagstuk” ten uitvoer gebracht, waarop de BLONDINS e tutti quanti met bewondering kunnen staren. Met 20 tegen 19 stemmen, dus met de kleinst mogelijke meerderheid, werd Hoofdstuk X van de Staatsbegrooting verworpen.

II.

Voor ons, die de aftreding van den tegenwoordigen Minister van Koloniën als een groot, schier onherstelbaar

verlies voor Nederland en Indië beide zouden beschouwen, was de afstemming een groote teleurstelling. Wij hadden (immers dat in den persoon van den Heer KEUCHENIUS het geheele Kabinet getroffen werd, is aan geen redelijken twijfel onderhevig) dit Ministerie gaarne langen tijd aan het werk gezien. Wij geven toe, dat eenige zijner leden, bij name de Ministers van Justitie en van Financiën onze verwachtingen wel eenigszins hebben teleurgesteld en dat de „Ministre aux affaires étrangères” zich (en dit had hij met velen zijner voorgangers gemeen) al bijzonder „étranger aux affaires” betoonde. Maar de afstemming van de begrootingen van elk dezer zou geen Kabinets-krisis in het leven geroepen hebben en zij waren zeer gemakkelijk te vervangen geweest omdat hun aftreden schier onopgemerkt hadde plaats gehad.

De liberalisten wisten dit maar al te goed. Juist de onmisbaarheid van KEUCHENIUS, die de ziel, het karakter, de kern van het kabinet Mackay-Keuchenius vormt, maakte het groote lokaas uit om hun aanval op hem te richten. De „dii minores” wilde men sparen, omdat de liberalisten overtuigd waren dat KEUCHENIUS allen in zijn val zou medesleepon; want afgezien van de duidelijke, onomwonden verklaring, nog slechts weinige dagen geleden door den Heer MACKAY afgelegd, welke aan het bestaan van de solidariteit van het geheele Kabinet met den Minister van Koloniën zelfs geen zweem van twijfel overlaat, vragen we een ieder in gemoede af wat een Kabinet als het tegenwoordige zonder KEUCHENIUS eigenlijk beteekenen zou? Geen zijner ambtgenooten heeft een parlementair verleden met dat van den Minister van Koloniën te vergelijken. Niet weinigen zelfs zijn

op het gebied der staatkunde ten eenemale vreemdelingen. Dat dus juist op den ervaren, onmisbaren Staatsman de woede der liberalisten zich koelde, toont duidelijk het nietswaardig karakter der *zoogenaamde* oppositie aan. Alle andere Ministers waren te vervangen; geen hunner zou in zijn val een tweede slachtoffer hebben medegetroond — KEUCHENIUS' aftreding evenwel zou de aanleiding zijn tot die van het geheele Kabinet.

Inderdaad het heeft er veel van of, menschelijkerwijze gesproken, alle booze machten zich vereenigden om de oppositie de beste troeven te doen uitspelen. De bevreemdende houding van DE SAVORNIN LOHMAN, een lid der welbekende familie, welke onder de „politieke stroopers” van ons land een eereplaats inneemt, zou het sein wezen ter veroordeeling van 's Heeren KEUCHENIUS' staatkunde. Wij betreuren het in hooge mate dat persoonlijke drijfveeren den doorslag gaven om een alledaagsch magistraatspersoon tot Gouverneur van Suriname te verheffen. De Heer DE SAVORNIN LOHMAN, van wien algemeen werd gefluisterd dat zijn financiën van minder goeden klank waren dan zijn naam, die daarenboven als Advocaat-Generaal eerst aan het Hof van Zuid-Holland en later als zoodanig bij den Hoogen Raad der Nederlanden bedenkelijke proeven van zijn talenten had ten beste gegeven kunnen wij als de naaste aanleiding beschouwen van de bittere aanvallen tegen 's Heeren KEUCHENIUS' staatkunde. Helaas! wij zagen het maar al te wel in — *utinam falsus vates fuissem* — toen wij *) de vrees uitten dat „door toedoen

*) Men zie de brochure „De Minister van Koloniën en zijn tegenstanders”, p. 14.

van Rotterdamsche liberalisten wier onzalig drijven mede zooveel jammeren over ons ongelukkig vaderland heeft uitgestort voor de Eerste Kamer de treurige taak zou zijn weggelegd, voor welke de Tweede, zij het dan ook ter elfder ure bleef bewaard. Wij komen er openlijk voor uit dat de twintig tegenstemmers een zeer groote verantwoordelijkheid op zich hebben geladen en zich niet verdienstelijk hebben gemaakt jegens Koning en Land. Want, bij den hoogst gevaarlijken toestand waarin het schoone, prachtige Insulinde thans verkeert, schromen wij niet elke verandering van Regeering hoogst bedenkelijk te noemen, allereerst wel eene waar KEUCHENIUS zijn plaats aan een ten eenenmale onbevoegde zou moeten afstaan. Wil men de stemming in het kamp der liberalisten leeren kennen, dan behoeft men slechts de uitingen in de Pers aan een aandachtige beschouwing te onderwerpen en uit de vele kiezen wij een bericht, voorkomende onder het opschrift Rotterdam 31 Januar in het *Berliner Tageblatt*: Die holländische Erste Kammer hat heute nach erbitterter Debatte zur allgemeinen Freude der Liberalen das Budget des wegen seines fanatischen Auftretens miszliebigen Kolonialministers KEUCHENIUS mit 20 gegen 19 Stimmen verworfen". Wat dunkt u, o Christelijk Volk van Nederland van zulk partijdig en door partijbelang beneveld oordeel? Men weet dat onze KEUCHENIUS geen vriend van de Semieten kan genoemd worden — dat het „*Berliner Tageblatt*" een Joden-orgaan is. Welnu, het liberalisme heeft in het semitisme een trouw bondgenoot gevonden. Aan den oordeelkundigen lezer blijve de conclusie overgelaten.

Toen nu KEUCHENIUS helaas den door zijn geschriften in anti-semitischen geest beruchten Jhr. Mr. M. A. De

SAVORNIN LOHMAN tot Gouverneur van Suriname had benoemd, werden van de zijde van 's Heeren LOHMANS vrienden alle zeilen bijgezet om het stuitende van dat feit zooveel mogelijk te vergoëliken. Wij meenen dat personen, die gedurende een groot deel van hun leven een rechterlijk ambt bekleedden, nooit in aanmerking behoorden te komen voor een andere lands- of stedelijke betrekking. De eigenaardige sfeer waarin dergelijke ambtenaren zich bewegen maakt hen ten eenemale ongeschikt om zich aan het algemeen welzijn te wijden. Te vele voorbeelden van nog zeer recenten aard staven deze uitspraak. Regenten bovendien worden geboren maar niet benoemd. Toen dan ook de nieuwe Gouverneur van Suriname den voet op West-Indischen bodem had gezet, lieten wij ons niet door allerlei couranten-bérichten, waartoe bovenal de *Wereldburger* de stoffe leverde, in slaap sussen. Wij zagen in het toekennen van een pensioen aan een Joodsch geestelijke niet veel anders dan een „onhandigheid”, welke vooral moest dienen om menschen, die niet diep nadenken, met een kluitje in het riet te sturen. Sporen van menschenliefde hadden we nooit bij den Heer DE SAVORNIN aangetroffen. Wel karaktertrekken van het tegendeel en van ver gedreven eigenliefde. *) Toen wij dan ook, zeer korten tijd na de aankomst van den Heer DE SAVORNIN LOHMAN dezen zagen vereerd met den titel van „de Rechtvaardige”, verbaasden we ons over de goedgeloovigheid van velen, die dergelijk marktgeschreeuw voor goede munt aannamen. Geen volk gaat er in onzen tijd zoo lichtelijk toe over

*) We zouden aangaande de eene zoowel als de andere eigenschap belangrijk e mededeelingen kunnen verstrekken — ons bestek veroorlooft ons ditmaal niet de grenzen der beknoptheid te overschrijden.

om zijn regenten met dergelijke „epitheta ornantia” te vereeren — allermint wanneer de Regeerder zelf nog volstrekt niet in de gelegenheid was om van zijn rechtvaardigheidsgevoel de bewijzen te leveren. Schrale berichten, dat de Gouverneur bij regenachtig weer met een parapluie over zijn hoofd door Paramaribo's straten wandelde, toonden maar al te duidelijk aan dat alles dienst moest doen om de belangstelling voor die verre van interessante verschijning tot elken prijs levendig te houden.

Na zulk een soberen maaltijd wordt het Para-oproer ons als dessert aangeboden. Wat nog aan de volledigheid mocht ontbreken, het reeds bekende toont duidelijk aan dat de Heer DE SAVORNIN LOHMAN in Suriname *niet* is „the right man on the right place”. Om door Negers aan de eerste eischen der wellevendheid te moeten worden herinnerd ziedaar een toestand, die door menig eerbare Haagsche hofjesjuffer zal worden gewraakt.

De Heer A. C. WERTHEIM had zich tot tolk gesteld om op 's Heeren LOHMANS wanbeleid het noodige licht te doen vallen, en hoewel de Heer WERTHEIM niet onder de voorstanders van den Minister van Koloniën zal worden gerekend, kunnen wij eerstgenoemde den lof niet onzeggen dat zijn kritiek door groote bezadigheid en door helder oordeel uitmuntte. Ja zelfs hebben wij in geen der tegenstanders van den Heer KEUCHENIUS den waardigen toon teruggevonden, die in elk woord van 's Heeren WERTHEIMS kritiek weêrklonk. Verre zij het van ons te beweren, dat de Minister van Koloniën reeds formeele toezegging had behooren af te leggen om aan Z. M. de terugroeping van den Heer DE SAVORNIN LOHMAN voor te stellen; maar ons komt het voor dat

na 's Ministers waardeerend woord over de welwillende houding van een lid der oppositie, zijn conclusie in het bekende Surinaamsche conflict krachtiger had kunnen zijn. Een Regeering, die voor haar politieke vrienden in de bres springt, ook waar dezen het gezag tot een hersenschim verlagen, doet zich zelf grootelijks onrecht. Een Regeering (en dit mag wel eens in herinnering worden gebracht) welke den schijn op zich laadt de belangen van een bevriend ambtenaar, hoe hooggeplaatst deze ook moge zijn, boven het algemeen belang te stellen, vervreemdt zich, door het doen veldwinnen van dergelijke vermoedens, van haar eigen partijgenooten. Hoeveel te meer zal de gevoeligheid, in dergelijken toestand van zaken als waarin thans de Surinaamsche quaestie verkeert, niet zijn te ontzien, waar de persoon van den Heer DE SAVORNIN LOHMAN als Gouverneur schier bij alle partijen gewogen en te licht bevonden was.

Wanneer de Minister van Koloniën, wiens goede trouw en onkreukbaarheid overigens boven elke verdenking verheven zijn, na het door den Heer WERTHEIM gesprokene, de verklaring had afgelegd „dat mochten diens voorstellingen, die geheel en al ten nadeele uitliepen van den tegenwoordigen Gouverneur, na ingesteld onderzoek volkomen in overeenstemming blijken te zijn met de werkelijkheid, zijn eerste daad zou zijn om aan Z. M. het ontslag van den Gouverneur van Suriname voor te stellen” — wij gelooven dat de uitslag van de stemming over Hoofdstuk X een andere zou zijn geweest. Dergelijk waardig en tegelijkertijd krachtig optreden zou bij vele weifelende leden, van welken vóór de beraadslagingen in elk Parlement eenigen aanwezig zijn, het vertrouwen

in het Regeeringsbeleid van den Minister van Koloniën aanmerkelijk hebben versterkt. Bovenal zou zij geen voedsel gegeven hebben aan de voor elk vertrouwen vernietigende gedachte dat de Regeering volstrekt ongezind was om den Gouverneur van Suriname prijs te geven. De Heer KEUCHENIUS bepaalde zich om een herziening van het Regeeringsreglement van Suriname in het vooruitzicht te stellen, maar verloor daarbij, naar het ons voorkomt, uit het oog dat de Vergadering aan deze schrale toezegging moeilijk haar zegel kon hechten. De Kamer betoonde politiek doorzicht genoeg om na de repliek van den Minister van Koloniën een veelbeteekenend stilzwijgen in acht en . . . de Begrooting van Suriname met algemeene stemmen aan te nemen. Op ons maakte die schijnbaar volgzaam houding eenigermate denzelfden indruk als het zoele zomerweder hetwelk een hevig onweer voorafgaat op den met de verschijnselen in het rijk der natuur vertrouwd reiziger. De partij tegen den heer KEUCHENIUS zou niets liever gedaan hebben dan den Heer DE SAVORNIN LOHMAN uit den zadel te lichten; nu haar evenwel voorloopig deze toeleg mislukt was, wijdde zij al haar aandacht aan den hoofdschotel van den politieken maaltijd.

En wel is het te bejammeren dat de te toegeeflijke houding tegenover een mediocriteit, die zelfs, volgens het getuigenis in een, door een zeer bevriende hand geschreven, artikel, voorkomende in het *Dagblad van Z. H. en 's-Gr.* van 4 Febr. j.l., bleek zich nog niet geheel ontworsteld te hebben aan de traditie (!) zijner rechterlijke betrekkingen, er krachtig toe heeft bijgedragen om op het votum van de Eerste Kamer zeer ongunstig in te werken. Dat een man als KEUCHENIUS een échec

lijden moest ook ter wille van een M. A. DE SAVORNIN LOHMAN, kan evenmin worden goedgekeurd als dat een oorlogsvaartuig de vlag strijkt voor een visscherspink.

III.

De uitslag van de stemming heeft ons niet verwonderd. Ware het Surinaamsche incident niet tusschenbeidegekomen, wij gelooven dat de uitslag geen andere zou zijn geweest. Aan den lezer zijn wij een enkel woord ter verklaring van het schijnbaar paradoxale onzer uitspraak verschuldigd. De „entre-acte”, door het Surinaamsche spektakel gevormd, had onder de gegeven omstandigheden een uitstekenden dienst kunnen bewijzen om de Senatoren met de opvoering van het geheele tooneelstuk te verzoenen. Suriname had als reddingsplank dienst moeten doen voor de aanneming van het Xe hoofdstuk. Dat de Heer KEUCHENIUS geen partij trok van deze voor hem bijzonder gunstige omstandigheid werpt een schoon licht op zijn eerlijk karakter. Persoonlijk kent hij het woord „eigenbelang” slechts bij name. Maar het hooge woord mag ik niet in de pen terughouden dat de adeldom van zijn geest de oorzaak was van het somber klokkenluiden voor zijn ministerieelen val.

Niet ten onrechte evenwel schreef reeds Multatuli *) „Er komt een tijd dat er hooger wetten te gehoorzamen zijn dat de beschrevene.

En al ware dit zoo niet, al bleef men vasthouden aan de onjuiste meening dat de wettigheid alleen op meerderheid van stemmen gegrond kan zijn (de fictie waarop dan toch het geheele parlementairisme berust)

*) Pruisen en Nederland. pag 102

eilieve, laat de koning eens vragen aan het land: „Wilt gij dat ik u voorga, ik alleen?” Dan zou men zien hoe in gevaar dat fabeltje van gesplitste verantwoordelijkheid in rook verdwijnt. Er is een verzamelingspunt noodig, iemand die de vaan opsteekt, een Hendrik IV, wiens witte panache den weg wees ter overwinning.

Ja de wapperende vederbos van een Koning niet de gepluimde slaapmussen van de „geachte leden.”

Iets verder gewaagt dezelfde schrijver vol verontwaardiging van „parlementair ontuig dat alle veerkracht verlamt, *) terwijl hij een paar bladzijden te voren op de vraag: „Hoe zijn al die landen gevaren bij het parlementaire stelsel?” dit treffend antwoord geeft: „Slechts één nl. Pruisen, met kracht bestuurd door een groot man, die den moed had alléén te staan, en „geachte leden” terugschiet naar katheder en geldlâ, †) heeft daarvan succes gehad”.

En inderdaad het debat over Hoofdstuk X veroordeelt zich zelf. Een discussie over margarine-boter, ziedaar een parlementaire stoffe, welker behandeling den geachten leden volkomen is toevertrouwd. Ik weet niet of velen deze de aandacht waardig keurden, maar den triomf harer welsprekendheid heeft de Kamer van honderd bij die gelegenheid gevierd. Als om Alva's bekende uitdrukking tot waarheid te maken waren de margarine- en boterquaestiën toenmaals „the topics of the day.” Dat laat zich gereedelijk verklaren omdat de „geachte” leden toen, bij uitzondering, op de hoogte van hun onderwerp waren en als deskundigen, met *echte* boterliefde

(*) Ibid., 103.

(†) Ibid., 100.

bezield, voor eigen huishoudelijke belangen te waken hadden. Had de geestige NETSCHER die zittingen bijgewoond, wellicht had hij zich met meer verschooning en minder spotternij over onze Kamer-neophieten uitgelaten.

Mocht hij evenwel te eeniger tijde parlementaire portretten van de Kamer van 50 het licht doen zien dan vreezen wij dat de „oudere” heeren er evenmin goed zullen afkomen als hun „jongere” Kamerbroeders. Wij zullen aan het eind onzer brochure omdat we het stenographisch verslag der zoogenaamde „Handelingen”, (welker inhoud ons vaak van Alphens Saartje, die onder het genot van wafelen en chocolade sprookjes vertellen kon) nog niet in ons bezit hebben, met een enkel woord de debatten in de herinnering terugroepen.

Ditmaal toch houde men aan het beginsel der volkssoevereiniteit, waarop het parlementair stelsel berust, vast. Ons Christenvolk toone van het besef doordrongen te zijn dat men in KEUCHENIUS den evangelischen Staatsman-belijder heeft willen treffen en verklare luide dat het KEUCHENIUS tot geen prijs wil losgelaten zien, ja zich zonder dien Staatsman geen Ministerie denken kan. Genoeg, zoolang Dr. KUYPER heerscht, kan ons Christenvolk voorloopig gerust zijn. De veldheer kent zijn troepen.

Toch zij men bedacht op de adders onder het gras verscholen. Men verlieze niet uit het oog dat de katholieken in vroeger jaren de liberalen als hun getrouwste bondgenooten konden beschouwen. Nu de onderwijs-quæstie naar het verlangen van de katholieken werd opgelost, schijnt ons het hoofdmotief van het roomsch-antirevolutionaire verbond vervallen en zou men zich, naar sommiger meening, eerlang op een roomsch-liberaal Kabinet hebben voor te bereiden.

Wat daarvan zij, weten wij niet. Wij behooren tot hen, die in den bond met Rome nooit eenig waarachtig heil gezien hebben. Neen veel meer ligt in de beginselvastheid der anti-revolutionaire partij de kracht van het protestantsche Nederland, dan in een samengaan met de meest verbitterde vijanden van ons dierbaar Evangelium. Het verdient overigens opmerking, dat onder de roomsche leden der Eerste Kamer het parool scheen te zijn rondgegaan om met geen enkel woord KEUCHENIUS' begrooting te verdedigen. Reeds gaven we omtrent wat gebeuren zou een wenk in onze vorige brochure, toen wij op het driest optreden van den parlementair VAN NUNEN in de Tweede Kamer de aandacht onzers lezers vestigden. Toen toch moest de bekende Doctor toeschieten om voor 't minst den schijn eener verborgen vijandschap tegen KEUCHENIUS en in hem tegen de anti-revolutionaire partij, te ontwijken, ware het maar opdat de voorziene val van KEUCHENIUS later in geen deele aan een roomsch wachtwoord mede zou kunnen worden geweten.

Reeds zijn twee onzer provinciën voor het ultramontanisme geheel bezweken. Men doorzie toch Romes toeleeg nog te elfder ure eer het te laat is en rekening houdend met het gemengd godsdienstig karakter van ons volk, mogen de protestantsche groepen zich nauwer aaneensluiten. De doleantie strekke toch niet tot voorwendsel om KEUCHENIUS los te laten. Dit ware een gruwel. De staatsman, die in bewoordingen even duidelijk als eerlijk, de trouw aan zijn christelijke geloofsovertuiging heeft beleden, die te lang over die zaken welke waarde hebben voor het eeuwige leven heeft nagedacht, dan dat hij in een politieke vergadering zou kunnen afleggen of afzweren hetgeen voor hem den troost uitmaakt in

leven en in sterven *), mag door dit Kabinet niet worden prijsgegeven. Dit ware een verloochening die de „droite” der anti-revolutionairen, tot welke de Heeren MACKAY en GODIN DE BEAUFORT kunnen gerekend worden, thans voor goed in discrediet zou brengen. Dat ware een onmannelijke handeling waartegen de *Standaard* van heden reeds bij voorbaat protest aantee kent, namens een ieder die den Christus belijdt zoowel op Nederlandschen bodem als ginds in het verwaarloosde Insulinde.

Onder de namen, die met zekere voorliefde worden genoemd om den Minister KEUCHENIUS te vervangen, zagen wij ook dien van Mr. DES AMORIE VAN DER HOEVEN. Grooter misgreep ware ondenkbaar. In „Een misdadige Staatkunde” van dezen auteur komen de volgende zinsneden voor:

„Behoort overal in Nederlandsch-Indië een gelijke vrijheid te worden gegeven aan katholieke en protestantsche zendelingen? Zoo ja, is het dan niet te vreezen, dat de gelijktijdige verkondiging van verschillende en in veel opzichten tegenstrijdige leerstelsels den inlander in verwarring brengen en van het Christendom afkeerig maken zal?

Zeker is dit laatste eenigermate te vreezen; het is een der vele betreurenswaardige gevolgen van het werk der scheuring, dat bij onze dwalende broeders „de gezegende Kerkhervorming” heet.”

Een man, die zoo schreef en zijn dwaling nog niet openlijk herriep, kan in dit Kabinet, het Kabinet van het Christelijk bewustzijn, onmogelijk plaats nemen.

Uiterlijk althans behoort DES AMORIE VAN DER HOEVEN

*) Vgl. Handelingen p. 332, tweede kolom in medio.

nog tot de kerk van Rome. Zijn betrekking van Staatsraad moge hem, naar de meening der wereld, ten voordeel strekken — zijn stilzwijgen waarin hij reeds jarenlang onverzettelijk volhardde, zijn stelselmatige onthouding van roomsche manifestatiën, welke al driester en driester in ons goed land het hoofd opsteken, nog wel onder medewerking van zijn collega, den staatsman HEIJDENRIJCK, schijnen minder te wijzen op een blijden zielstoestand, welke er behoefte aan gevoelt om het nieuw gewonnen geloof voor „dwalende broeders” te belijden. 't Kan ook niet anders. Wij kunnen ons eenigermate voorstellen dat een in den schoot der roomsche kerk geborene, iemand die de heiligende kracht van Gods woord nooit heeft gesmaakt of gekend, met schier onoverkomelijke bezwaren te worstelen heeft om zich aan die banden te onttrekken en in den ouden sleur voortsukkelende, op het voetspoor van onzen Rijsenburgschen bard zelfs zijn hooggespannen lier stemt en daaraan de meest fanatieke accoorden ontlokt. Er behooren karakters toe als die van een MATAMOROS en van een MADIAI om aan al de middelen waarover een heerschzuchtige, voor niets terugdeinzende „Chambre noire” te beschikken heeft weerstand te bieden en tegen het dogma der aflaten, met de geloofsovertuiging dat Christi bloed van alle zonden reinigt, te protesteeren. Wij kunnen er ook tot zekere hoogte in komen dat een onbeduidend jongman, weggesleept door het schoone dichterlijke, hetwelk in Romes eeredienst niet te miskennen valt, begoocheld door zinsbedrog, zich in een onbewaakt oogenblik laat misleiden en eindelijk in droeve strikken verward zijn zelfstandigheid inboet en zijn gewetensvrijheid ten offer brengt aan de steile dogmata van Moeder de Kerk. Maar dat aan een

man van leeftijd, wien eenmaal het onwaardeerbaar voorrecht te beurt viel door een godvreezend ouderenpaar als protestant te worden opgekweekt, aan iemand, die daarenboven op den naam van een fijn beschaafd man aanspraak heeft, de overgang tot Romes menschenvergoding, afgodsbeelden en spring-processiën, bij het naderen der eeuwigheid, niet meer en meer tot pijnlijk zelfverwilt strekt, ziedaar wat ons *onbegrijpelijk* is en ons het harte van rouw doet wegkrimpen. Moge men dan toezien eer het te laat is en het „*melius praevenire quam praeveniri*” in toepassing brengen.

IV.

Gelukkig openbaren zich teekenen, die den onwil van ons christelijk volk om zich door een coterie te laten overheerschen, die den beste der hunnen buiten gevecht zou willen stellen, duidelijk openbaren. De kiesvereeniging „Nederland en Oranje” in de hoofdstad gaf op loffelijke wijze het voorbeeld. Zal de kiesvereeniging van dienzelfden naam in de hoofdstad nog niet volgen? Of zou men — wat ons, bij de lauw- en flauwhartigheid der Haagsche anti-revolutionairen, die wel terdege op hun post zijn wanneer er ambten na te jagen en betrekkingen te verwerven zijn, maar minder vaardig opkomen wanneer het om „getuigen” te doen is, niet zou verwonderen — in de residentie zich bij zwijgen bepalen? Wij hopen van harte het tegendeel omdat de oppositie tegen KEUCHENIUS in de Eerste Kamer gevoerd een scherpe veroordeeling vereischt en wettigt.

Keeren wij nog even tot de Eerste Kamer terug. De eenige bestrijder wien we groote zaakkennis niet ont-

zeggen is de Heer VAN GENNEP. En wat lezen wij o. a. in diens redevoering: „In geen Minister toch is het desideratum van vertrouwbaar beleid een zoo dringende eisch, als in den Minister van Koloniën omdat voor de meesten onzer Indië eene *terra incognita* is”. Eilieve! geachte spreker hoe heb ik het nu? Wanneer het waar is, dat de meeste Eerste Kamer-leden over Indië redekavelen als een blinde over de kleuren, welke waarde is er dan nog te hechten aan de stem van de meesten uwer? Ja verraadt het niet een jammerlijk gemis van zelfkennis wanneer dergelijke leden nog aan een stemming over de Indische begrooting deelnemen? Men heeft van de zijde van de tegenstemmers den klaagtoon aangeheven dat de Minister in werkkraft was te kort geschoten. Maar welke Minister van Koloniën in vorige Kabinetten heeft in werkkraft den Heer KEUCHENIUS geëvenaard? Waarlijk de tegenstemmers toonen te duidelijk aan slecht op de hoogte van den toestand te zijn, indien zij een zuivering van den Indischen Augias-stal, gedurende een tijdsverloop van minder dan twee jaren, voor mogelijk achten.

Dezelfde heer VAN GENNEP schijnt het voet bij stuk houden als een minder goede eigenschap te beschouwen. Tot dusverre dachten wij er anders over — en n'en déplaise den heer VAN GENNEP — achten we het in den heer KEUCHENIUS een zeer goede hoedanigheid dat „men voet bij stuk met hem houden” moet. Omtrent Atjeh is zooveel geschreven dat wij den heer VAN GENNEP waarlijk niet op den voet zullen volgen, waar hij zich voor een krachtiger optreden verklaart, maar verloor de geachte afgevaardigde niet uit het oog, dat de loop dien de Atjehsche zaken nemen, de oorsprong van al die verwikkelingen, allermint verweten kan worden aan den *tegenwoordigen*

Minister, die zich steeds als den heftigsten tegenstander van dien lichtvaardig ondernomen oorlog heeft doen kennen? Ieder zal den heer VAN GENNEP toestemmen dat een bevel en een last(geving) om de wet na te komen een pleonasme is. Maar dat uit die gebruikelijke, zij het ook even dikwijls misbruikte formule ook al een wapen gesmeed werd tegen den Minister van Koloniën, komt ons voor van gezochtheid niet vrij te pleiten te zijn. En hoe hij op grond van deze beschouwing er toe geraken kon om te verklaren, dat de Minister er toe medewerkte om den eerbied voor de wet te verminderen, zie, dat deed denken aan het zoeken van spijkers op laag water. En wat zijn bestrijding van de opium-politiek van dezen Minister betreft, stel eens dat de Heer KEUCHENIUS er onmiddellijk toe ware overgegaan om aan den opium-verkoop paal en perk te stellen, welke kreten van verontwaardiging zouden dan niet zijn aangeheven over het gemis van zoodanige regeling?

Maar erger maakte het de Heer INSINGER. Deze afgevaardigde, die het zelfs in de kunst van voorlezen nog niet ver had gebracht, (nu wijlen prof. VREEDE placht wel wanneer een student zoogenaamd eigen werk voorlas dezen, wanneer hij er niet goed uit kon komen, te vragen „hebt u dat wel zelf opgesteld?“) trad allereerst in een finantieele beschouwing, maar werd door den Minister zeer „ad rem“ op het ondoordachte van zijn kritiek gewezen. De grief van den heer INSINGER betrof het trekken van wissels op langen termijn. En welk antwoord viel nu aan deze financieele specialiteit ten deel? „Het is gebleken dat de verliezen aan de schatkist bezorgd door dat trekken op langen termijn, over een zeker aantal jaren, ver het millioen overtroffen hebben. Ik heb uit dien

hoofde dan ook aan den Gouverneur-Generaal voorgesteld om voortaan op korter termijn, op acht dagen zicht, de wissels af te geven. De jongste wisseltrekking, waarvan gisteren het bericht ontvangen is, is dan ook geschied tegen een koers van 99 $\frac{9}{10}$ ”. Waarlijk wanneer men den onbekookten aanval van den heer INSINGER met de volkomen waardige verdediging van den Minister vergelijkt, dan gevoelt men lust den heer INSINGER de vraag te stellen: „Wat deedt gij ook met de klompen op het ijs?”

Ook deze spreker keurde 's Ministers inmenging in godsdienstaangelegenheden (!) af. Terecht evenwel dekte hij den aftocht met deze bewoordingen: „Ik wil hierover echter niet verder uitweiden. Ik zou slechts minder goed herhalen, wat door anderen reeds beter is gezegd”.

Maar de grootste grief van den spreker uit Noord-Holland sproot voort uit 's Ministers „houding in de zaken van Atjeh”. Het driester en driester optreden onzer vijanden werd den Minister bijna tot een verwijt gemaakt, meer energiek optreden onzerzijds bepaald noodzakelijk genoemd. Die krijgpszuchtige ontboezemingen vormden een zonderling contrast met den matten toon waarmede de geachte lezer de op een stukske papier geschreven „Staatkundige beschouwingen” ten gehoor bracht. Ons komt het voor dat de tijd om vol geestdrift op te trekken tegen Atjeh, zoo die ooit heeft bestaan, reeds voorlang tot het verleden behoort, afgezien dat er een partij in ons land bestaat, die zoowel de oorlogsverklaring als de voortzetting van den krijg tot in het diepst harer ziel verfoeit. Mocht men ons oordeel onjuist vinden, welan dan doe men een beroep op het volk en de uitkomst zal leeren dat er geen hangende quaestie minder

nationaal is dan welke de Heer INSINGER zoo naïef weergaf toen hij sprak over „de zaken van Atjeh”.

„Der dritte im Bunde” was de Heer VAN WELDEREN RENGERS. Reeds aan den avond van den 31sten Januari wist een der residentiebladen ons te vertellen dat deze heer bestemd scheen in de Eerste Kamer een groot gezag te verkrijgen. Indien men den geachten spreker *hoort* dan loopt men gevaar door slaap te worden overmand en een uiting op de publieke tribune door ons opgevangen van een paar eenvoudige lieden, die met de grootste spanning den loop der debatten volgden, bevestigde ons in onze meening dat de Heer VAN WELDEREN RENGERS, welk groot staatsman hij overigens moge zijn, beter deed te zwijgen dan te spreken. Inderdaad zulk een parlementaire welsprekendheid kan veilig achterwege blijven. Ook deze „redenaar” beaamde de klacht door den Heer VAN GENNEP geuit dat „leden der Staten-Generaal, helaas, . . . in den regel weinig bekend zijn met den toestand waarover (zij) geroepen zijn een oordeel uit te spreken”. Welnu bevat deze klacht zelve niet een scherpe veroordeeling van den vaak meesterlijken toon tegenover een volkomen deskundige als de Minister van Koloniën aangeslagen? Komt men er niet onwillekeurig toe om aan schooljongens te denken, die den onderwijzer berispen? —

Voor een ieder die zich „op de hoogte” van de debatten wil stellen is de lezing van de Handelingen van de 20ste vergadering aan te bevelen. De onpartijdige zal ons moeten toestemmen dat de redevoering van den Minister, zoowel wat beschaafde wijze van uitdrukking als wat den inhoud betreft, zich zeer gunstig onderscheidt van het meerendeel zijner tegenstanders. Bij den Minister,

dit gevoelt men, heeft men met een deskundige te doen, bij zijn bestrijders, wat de meerderheid betreft, met betweters.

Het kan zijn dat **en THORBECKE en GROEN** grooter redenaars waren dan **KEUCHENIUS**. In productiviteit van geschriften zijn beide evenknieën zijn meerderen. Maar de groote werkkraacht, over welke een **KEUCHENIUS** te beschikken heeft houdt in elk geval met die zijner beide tijdgenooten gelijken tred. Voor **KEUCHENIUS** daarenboven en ziehier wat hem boven de meeste bewindslieden doet uitblinken, is de nationale wellevendheid niet een aangeleerde maar een aangeboren eigenschap. En moge hij door verbitterde tegenstanders als een bits, onhebbelijk man worden uitgekreten, niets is minder waar dan zulk een getuigenis.

Het nageslacht zal anders oordeelen. In den staatsman **KEUCHENIUS** zal de aanstaande geschiedschrijver tevens het beeld teekenen van den belijder, voor wien alle aardsche eer en glorie in het niet verzonk tegenover zijn standvastig geloof in het kruis van Christus.

Dergelijke trouw aan beginselen heeft geen lof van noode. Evenwel wordt zij te schaars aangetroffen dan dat zij niet op de krachtigste wijze behoorde te worden gesteund. Terecht werd dit ingezien door de kiesvereeniging „Nederland en Oranje”, die onderstaande motie, waaraan die van het trouwe district van den waardigen oudafgevaardigde al aanstonds een motie van adhaesie verbond, met even warme als onverdeelde sympathie aannam. De motie luidt als volgt:

„De kiesvereeniging „Nederland en Oranje” te Amsterdam,

Met smartelijke verwondering kennis genomen hebbende

van het feit, dat de liberale partij van haar zoo weinig gerechtvaardigd overwicht in de Eerste Kamer der Staten-Generaal gebruik heeft durven maken om de begroting van Koloniën te verwerpen;

Met schier heel de pers van oordeel, dat de beweegreden voor deze afstemming niet kan worden gezocht in eenige minder doeltreffende handeling van den betrokken Minister, noch in diens houding in zake Atjeh en de financieele aangelegenheden, maar in beginsel schuilt in zijn opkomen voor het beginsel, uitgesproken in art. 18 van het anti-revolutionaire program o. m. luidende, dat tegenover het Mahomedanisme, het Christelijk karakter der natie niet mag verloochend worden;

Betuigt den heer KEUCHENIUS haar warmen dank voor den moed en de onversaagdheid waarmede hij ten dezen voor Nederlands heilige roeping is opgetreden;

Spreekt als haar wensch uit, dat er alsnog wegen mogen gevonden worden om het aftreden van dezen Minister te verhoeden;

en acht zich overtuigd, dat evenals zij, al onze kiesverenigingen door heel het vaderland, zonder zich daarom solidair te verklaren met elken vorm, waarin Mr. KEUCHENIUS zijn gedachte heeft geuit; in het punt, waarop thans de stijd in aangebonden, zich met beslistheid en trouw aan zijne zijde zullen scharen, overtuigd dat geen toekomst van de anti-revolutionaire partij denkbaar zou zijn indien het beginsel, thans in de verwerping van Mr. KEUCHENIUS' begroting aangerand, door ons wierd verloochend;

gaat over tot de orde van den dag."

Wekke deze daad onzer Amsterdamsche broederen de

geestdrift op van allen, die nog weifelden of niet mannelijk in het strijdperk durfden treden.

Of gevoelt men niet, dat, indien KEUCHENIUS' plaats door een ander ingenomen wierd, niet aanstonds zou blijken, dat een staatsman door een staatsmanneke was vervangen?

DEN HAAG, 6 *Februari* 1890.

BIJ DEZELFDE UITGEVERS VERSCHEEN :

De Minister van Koloniën en zijn Tegenstanders.

(Tweede Druk).

PRIJS: 25 cents.

TER PERSE:

Schetsen, Novellen en Gedichten.

Primulae Veris.

